

NA PUTU ALIJE DERZELEZA

U *Matici rođenih crkve Svetog Ivana Krstitelja* u Travniku, pod rednim brojem 70, piše da je 9. oktobra 1892. godine rođen Ivan, sin Antuna Andrića, podvornika i Katarine Andrić, rođene Pejić. Budući pisac rodio se u Travniku sticajem okolnosti, dok mu je mati boravila u gostima kod rodbine. Andrićevi roditelji su Sarajlije: očeva porodica decenijama je vezana za Travnik u kom se tradicionalno bavila kujundžijskim zanatom. Osim bavljenja tim poslom, rod Andrićevih vezivala je i zla kob tuberkuloze: mnogi piščevi preci, uključujući i sve njegove stričeve, podlegli su joj u mladosti, a sam Andrić bez oca je ostao kao dvogodišnji dječak. Suočavajući se sa besparicom, Katarina Andrić svoga jedinca daje na čuvanje muževljevoj sestri Ani i njenom mužu Ivanu Matkovšik u Višegrad. U gradu koji će, više nego ijedno drugo mjesto, obilježiti njegovo stvaralaštvo, gledajući svakodnevno vitke stubove na Drini ćuprije, Andrić završava osnovnu školu, a potom se vraća majci u Sarajevo, gdje 1903. godine upisuje Veliku gimnaziju, najstariju bosansko-hercegovačku srednju školu. Za gimnazijskih dana, Andrić piše poeziju i 1911. godine u *Bosanskoj vili* objavljuje prvu pjesmu „U sumrak“. Kao gimnazijalac, Andrić je vatreni pobornik integralnog jugoslovenstva, pripadnik je nacionalističkog pokreta „Mlada Bosna“ i strastveni je borac za oslobođenje južnoslovenskih naroda od Austrougarske monarhije.

Dobivši stipendiju hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva „Napredak“, Andrić oktobra 1912. studira na Mudroslovnom fakultetu Kraljevskog sveučilišta u Zagrebu. U gradu na Savi, on pomalo uči, pomalo posjećuje salone, družeći se sa zagrebačkom inteligencijom od koje će na njega posebno veliki uticaj imati dvadeset godina stariji Matoš. Naredne godine prelazi u Beč gdje sluša predavanja iz historije, filozofije i književnosti. Bečka klima mu ne prija i on, hereditarno opterećen osjetljivim plućima, često boluje od upala. Obraća se za pomoć svom gimnazijskom profesoru i dobrotvoru, Tugomiru Alaupoviću, i već sljedeće godine prelazi na Filozofski fakultet Jagelonskog univerziteta u Krakovu. Intenzivno uči poljski jezik, upoznaje kulturu i sluša predavanja vrhunskih profesora. Sve vrijeme piše refleksivne pjesme u prozi, a u junu 1914. godine Društvo hrvatskih književnika u Zagrebu objavljuje mu šest pjesama u prozi u panorami *Hrvatska mlada lirika*.

Na Vidovdan, 28. juna 1914. godine, na vijest o sarajevskom atentatu i pogibiji Nadvojvode Franca Ferdinanda, Andrić pakuje svoje oskudne studentske kofere i napušta Krakov: zatamljeni instinkt bivšeg revolucionara goni ga u zemlju, na poprište historije. Odmah po dolasku u Split, sredinom jula, austrijska policija hapsi ga i odvodi prvo u šibensku, a potom u mariborsku tamnicu u kojoj će, kao politički zatvorenik, ostati do marta 1915. godine. Među zidovima marburške tamnice, u mraku samice, „ponižen do skota“, Andrić intenzivno piše pjesme u prozi. Po izlasku sa robije, Andrić biva bačen u konfinaciju u Ovčarevo i *Zenicu* gdje ostaje sve do ljeta 1917. godine. Zbog ponovljene bolesti pluća, odmah odlazi na liječenje u Zagreb, u čuvenu Bolnicu Milosrdnih sestara, stjecište hrvatske inteligencije koja se klonila učešća u ratu, na strani Austrije. Tu Andrić, zajedno sa konte Ivom Vojnovićem, dočekuje opću amnestiju i aktivno se uključuje u pripreme prvog broja časopisa *Književni jug*. Istovremeno, pažljivo dovršava knjigu stihova u prozi koju naziva *Ex Ponto*.

Objavljena je u Zagrebu 1918. godine sa predgovorom Nike Bartulovića. U Zagrebu ga zatiče slom Austrougarske monarhije, a potom i ujedinjenje i stvaranje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. U danima koji neposredno prethode formalnom ujedinjenju, Andrić u tekstu „Nezvani neka šute“ objavljenom u zagrebačkim *Novostima*, oštro odgovara na prve simptome nesloge u državi koja još nije ni stvorena i poziva na jedinstvo i razum.

Nezadovoljan atmosferom u Zagrebu, Andrić ponovo moli za pomoć dr Tugomira Alaupovića i već početkom oktobra 1919. godine počinje da radi kao činovnik u Ministarstvu vjera u Beogradu. Sudeći prema pismima koja piše prijateljima, Beograd ga je srdačno prihvatio i on intenzivno učestvuje u književnom životu prijestonice, družeći se sa Crnjanskim, Vinaverom, Pandurovićem, Sibetom Miličićem i drugim piscima koji se okupljaju oko kafane *Moskva*. Već početkom 1920. godine Andrić započinje svoju vrlo uspješnu diplomatsku karijeru u Poslanstvu pri Vatikanu. Te godine zagrebački izdavač *Kugli* objavljuje novu zbirku pjesama u prozi *Nemiri*, a izdavač S. B. Cvijanović iz Beograda štampa pripovjetku „Put Alije Derzeleza“.

...STAZAMA REVOLUCIJE

Prve poslijeratne godine postaje predsjednik Saveza književnika Jugoslavije i potpredsjednik Društva za kulturnu saradnju sa Sovjetskim Savezom i vijećnik III zasjedanja ZAVNOBIH-a. Tokom 1946. godine živi u Beogradu i Sarajevu, postaje redovan član SANU. Te godine objavljuje pripovjetke „Zlostavljanje“ i „Pismo iz 1920. godine“. Sljedeće godine postaje član Prezidijuma Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine i objavljuje „Priču o vezirovom slonu“, nekoliko tekstova o Vuku Karadžiću i Njegošu, a tokom 1948. godine prvi put je štampana „Priča o kmetu Simanu“. Narednih nekoliko godina bavi se javnim poslovima, drži predavanja, govori na javnim skupovima, kao član različitih delegacija putuje u Sovjetski Savez, Bugarsku, Poljsku, Francusku, Kinu. Objavljuje uglavnom kraće tekstove, odlomke pripovjedaka, priče „Bife *Titanik*“ (1950.), „Znakovi“ (1951.), „Na sunčanoj strani“, „Na obali“, „Pod Grabićem“, „Zeko“ (1952.), „Aska i vuk“, „Nemirna godina“, „Lica“ (1953.). 1954. postaje član Komunističke partije Jugoslavije. Prvi potpisuje Novosadski dogovor o srpskohrvatskom književnom jeziku. Te godini štampa u Matici srpskoj *Prokletu avliju*, a pripovjetka „Igra“ objavljena je 1956.

1958., u šezdeset šestoj godini, Ivo Andrić vjenčava dugogodišnju ljubav - Milicu Babić, kostimografinju Narodnog pozorišta iz Beograda, udovicu Nenada Jovanovića. Sa ženom se seli u svoj prvi stan - u Ulici Proleterskih brigada 2a. Te godine objavljuje pripovjetke „Panorama“, „U zavadi sa svetom“ i jedini predgovor koji je ikada za neku knjigu napisao: uvodni tekst za knjigu Zuke Džumhura „Nekrolog jednoj čaršiji“.

„Za epsku snagu“ kojom je „oblikovao motive i sudbine iz istorije svoje zemlje“, Ivo Andrić je 1961. godine dobio Nobelovu nagradu.

U martu 1968. Andrićeva žena Milica umire u porodičnoj kući u Herceg Novom.

Sljedećih nekoliko godina Andrić nastoji da svoje društvene aktivnosti svede na najmanju moguću mjeru, mnogo čita i malo piše. Zdravlje ga polako izdaje i on često boravi u bolnicama i banjama zbog liječenja. Trinaestog marta 1975. umire jedan od najvećih književnika iz Bosne i Hercegovine.

IVO ANDRIĆ DIPLOMATA

Juni 1941. Ivo Andrić, donedavno poslanik u Berlinu, predvodi grupu diplomata države koja više ne postoji.

„Nijemci i Njemačka! To je najveća muka moga života, slom koji može značiti u čovjekovoj sudbini ili prekretnicu ili smrt... što sam ja lično propatio od Nijemaca i zbog Nijemaca!”, napisao je mnogo godina kasnije sjećajući se dana koji su predstavljali vrhunac njegove diplomatske karijere, kao i njeno najdramatičnije razdoblje.

Njegova diplomatska karijera trajala je od februara 1921., kada je upućen u Rim, u poslanstvo Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Vatikanu, do aprila 1941. Bio je vicekonzul u Rimu, Bukureštu (1921), Trstu (1922), Gracu (1923), Marseju (1924), Parizu (1928), potom sekretar poslanstva u Madridu (1928), Briselu (1929), Ženevi (1930).

Ivo andrić nakon predaje akreditiva Adolfu Hitleru, 19. aprila 1939.

Andrić je u Berlinu vješto zastupao stavove kneza Pavla po pitanju odnosa Jugoslavije i Njemačke, tj. ostvarivanje neutralne pozicije prema Njemačkoj. Odigrao je značajnu ulogu u potpisivanju „ugovora o večnom prijateljstvu” sa Bugarskom (januar 1937.) i u pregovorima sa Musolinijevom Italijom koji su kulminirali potpisivanjem Beogradskog ugovora o prijateljstvu. (mart 1937.). Andrićeva uloga „sive eminencije” Ministarstva inostranih poslova završila je padom Stojadinovićeve vlade (februar 1939.) te imenovanjem za ministra dotadašnjeg poslanika u Berlinu – Aleksandra Cincara -Markovića.

Kako bi umirili Njemačku zbog smjene pronjemačkog poslanika, vlada Jugoslavije imenuje preko noći Andrića za „opunomoćenog ministra i izvanrednog poslanika” u Berlinu, što preporučuje i njemački poslanik u Beogradu.

Novi poslanik preuzima dužnost 10. aprila 1939. Samo nekoliko dana potom Andrić se suočava s firerom.

„Još od ranog jutra pripremao sam se za ovaj izuzetan doživljaj. Ostani priseban, pokušavao sam sam sebe da smirim, ali kada sam se u pratnji šefa protokola našao pred Hitlerom, počeo sam da gubim prisebnost i gotovo panično zaželeo da se ovaj strogo protokolarni čin što pre završi. Zapazio sam da je Hitler bio možda nešto niži od mene... Da ste me tada zapitali kakve ima oči, ne bih mogao sa sigurnošću da vam kažem: otkrivao sam u njima neku hladnu radoznalost, hladan sjaj čoveka koji više veruje u svoje ideje i predrasude nego u samog sebe.” – zapisao je Andrić utiske o susretu sa Hitlerom.

Tokom 1939. Nijemci su nastojali privoliti princa Pavla na približavanje silama Osovine, što nije polučilo uspjehom. Komplikovani pregovori konačno su iscrpljeni u novembru 1940. kada firer poručuje Beogradu da njihova prosta neutralnost više nije dovoljna garancija.

Zgrada poslanstva Kraljevine Jugoslavije u Berlinu

Andrić sa Cincar-Markovićem poslije prijema kod Hitlera, aprila 1939.

Knez Pavle izbjegava konačno odgovoriti Hitleru i nakon ulaska njemačkih trupa u Bugarsku, no vlada Kraljevine sve je sklonija pristupanju silama osovine. Andrić, duboko svjestan brojnih tajnih pregovora u kojima je kao poslanik zaobiden traži od vlade da ga razriješi dužnosti. Proizilazi da je najveći uspon u diplomatskoj karijeri za Andrića ujedno značio i najveći neuspjeh. No, upravo ovakva pozicija obezbjeđuje ga od budućih prigovora zbog pristupanja Jugoslavije nacističkoj koaliciji.

Andrić je ipak pozvan u Beč da prisustvuje potpisivanju pristupanja Jugoslavije Trojnom paktu, 25. marta 1941.

Nakon vojnog udara 27. marta u Beogradu, Ivo Andrić putuje u Beograd zbog uputstava novog ministra vanjskih poslova, Momčila Ninčića. U Berlin se vraća s notom Vlade: „Spremni smo ponuditi bilo kakav ustupak koji se ne kosi sa nacionalnom čašću”. Ali, Fon Ribentrop ga nije želio primiti. Pobješnjeli Hitler naređuje komadanje Jugoslavije.

NOBELOVA NAGRADA ZA IVU ANDRIĆA

Ivo Andrić odlikovan je Nobelovom nagradom za književnost za roman "Na drini ćuprija" 10. decembra 1961. Roman je izvorno objavljen 1945. Prvi je i posljednji Bosanac koji je dobio Nobelovu nagradu za književnost.

Svečana dodjela Nobelove nagrade održana je u Stokholmu u Koncertnoj palati Švedske akademije, a Andriću je priznanje uručio dr. Andres Esterling, član Akademije koji je naglasio 'da nagradu dodjeljuju jednom vrijednom predstavniku jezičkog područja koje do sada nije nagrađivano'.

Uz Andrića, u najužem izboru bili su engleski pisci Lorens Darel i Grem Grin, Amerikanac Džon Štajnbek i Italijan Alberto Moravija.

Cjelokupni iznos Nobelove nagrade poklonio je bibliotečkom fondu Bosne i Hercegovine. Uz to, veoma često učestvuje u akcijama pomoći bibliotekama i daje novac u humanitarne svrhe. Godine 1963. kod Udruženih izdavača (Prosveta, Mladost, Svjetlost i Državna založba Slovenije) izlaze prva Sabrana djela Ive Andrića u deset tomova. Naredne godine boravi u Poljskoj gdje u Krakovu biva promovisan za počasnog doktora Jagelonskog univerziteta. Piše veoma malo, ali se njegove knjige neprekidno preštapavaju i u zemlji i inostranstvu.

NA DRINI ĆUPRIJA

Najpoznatiji roman Ive Andrića, „Na Drini ćuprija“ (1945.), hronološki prati četiri vijeka zbivanja u vezi velikog mosta preko rijeke Drine u Višegradu, koji je izgradio veliki vezir Mehmed paša Sokolović, porijeklom iz tih krajeva. 1516. Mehmed paša je, prema vladajućem običaju uzimanja „danka u krvi“, kao srpski dječak odveden u tursku vojsku i poturčen da bi se kasnije uzdigao ljestvicama vlasti i postao prvi do sultana. Kao moćnik, odlučio je da u rodnom kraju podigne zadužbinu, veliki kameni most na jedanaest lukova. Most je integrativna tačka romaneskne naracije i njen glavni simbol. Sve prolazi, samo on ostaje da ukaže na trošnost čovjekove sudbine. Most je mjesto dodira historijski verifikovanih ličnosti i bezimenih likova, koji su plod piščeve imaginacije. Roman „Na Drini ćuprija“ zapravo je „Višegradska hronika“, pandan „Travničkoj hronici“ i „Omerpaši Latasu“ koji je „Sarajevska hronika“: u sklopu hronikalnog troknjižja Ivo Andrić pripovjeda o „turskim vremenima“ u Bosni.

Roman počinje dugim geografskim opisom višegradskog kraja i navođenjem više legenda o nastanku mosta, od kojih je posebno upečatljiva ona o uziđivanju hrišćanske djece u jedan od stubova. Porijeklo legende je u nacionalnom mitu i epskoj viziji svijeta koja je književni ekvivalent mita. Legende su po pravilu paralelne, imaju hrišćansku i muslimansku verziju. Roman završava u 1914. kada su trupe austrougarske monarhije, u povlačenju, ozbiljno oštetile most. Sa rušenjem mosta izdiže se Alihodža, jedan od najčešće pominjanih likova, koji simbolizira kraj starih vremena. Između početka i kraja romana, između građenja i rušenja mosta, širi se pripovjedački luk dug četiri stotine godina u kojem, u formi vrlo razvijenih epizoda, zapravo, cijelih priča, Andrić niže sudbine višegradskih ljudi, svih vjera. „Na Drini ćuprija“ je po načinu tvorbe „novelistički roman“, jer nastaje nizanem brojnih priča koje mogu opstajati i samostalno. U tom romanu pisac je sproveo punu ciklizaciju njegovih „višegradskih priča“, pa je tako od jednog tematskog ciklusa, postupkom ulančavanja nastala složena hronika. Neke likove iz romana „Na Drini ćuprija“ susrećemo u Andrićevim pripovjetakama (npr. Ćorkan, Toma Galus). Slika društva, datog u historijskom presjeku, u romanu „Na Drini ćuprija“ toliko je razuđena i slojevita da se može reći kako pisac-hroničar iz nadtemporalne tačke tvorca jedne moderne legende „vidi kroz vrijeme“, prozire njegovu suštinu i raspoznaje i svjedoči ograničenost ljudskih moći, podjednako onih koji vjeruju da moć imaju i onih koji tu moć nikako nemaju. Most, kao nijemi svjedok, pamti ukrštaj i prividno trpeljivo prožimanje, u stvari antagonizam različitih kultura, vjera i tradicija i dvije civilizacije, istočne i zapadne. Most je, zapravo, postojana, jedina nepromjenjiva, vječna tačka na kojoj se trenje i komešanje što neminovno porađaju sukobe (na nivou likova i na nivou država) osjeća i vidi jasnije nego drugdje, u gotovo kristalno čistom, opredmećenom obliku. Roman o mostu se, kao i većina drugih Andrićevih romana i pripovjedaka hrani historijom Bosne, zemlje razmeđa na kojoj se sustiču i miješaju evropska i azijska religija i način života, vode ratovi i mirnodopske međukonfesionalne i političke borbe, i sklapaju kratka i varljiva primirja. Kao zemlja protivječnosti Bosna njedri osobenu kulturu življenja, punu vitalnosti ali i atavizma. Ljudi koji se, igrom sudbine, zatiču na takvoj pozornici, igraju samo kratkotrajne dramske epizode u velikom pozorištu historije.

Djela Ive Andrića prevedena su na četrdeset jezika, između ostalih turski, švedski, persijski, španski, japanski, kineski, baskijski, mongolski, hindu i njemački, te ukupno 822 puta objavljivana.

MOSTOVI

Od svega što čovek u životnom nagonu podiže i gradi, ništa nije u mojim očima bolje i vrednije od mostova. Oni su važniji od kuća, svetiji, jer opštiji, od hramova. Svačiji i prema svakom jednaki, korisni, podignuti uvek smisleno, na mestu na kom se ukrštava najveći broj ljudskih potreba, istrajniji su od drugih građevina i ne služe ničem što je tajno i zlo.

Veliki kameni mostovi, svedoci iščezlih epoha kad se drugojačije živelo, mislilo i gradilo, sivi ili zarudeli od vetra i kiše, često okružani na oštro rezanim čoškovima, a u njihovim sastavcima i neprimetnim pukotinama raste tanka trava ili se gnezde ptice. Tanki železni mostovi, zategnuti od jedne obale do druge kao žice, što drhte i zvuče od svakog voza kad projuri; oni još kao da čekaju svoj poslednji oblik i svoje savršenstvo, a lepota njihovih linija otkriće se potpuno očima naših umuka. Drveni mostovi na ulasku u bosanske varošice čije izgledane grede poigravaju i zveče pod kopitama seoskih konja kao daščice ksilofona. I, najposle, oni sasvim mali mostići u planinama, u stvari jedno oveće drvo ili dva prikovana jedno uz drugo, prebačeni preko nekog gorskog potoka koji bi bez njih bio neprelazan. Po dva puta u godini gorska bujica odnosi, kad nadodje, ta brvna, a seljaci slepo uporni kao mravi, seku, tešu i postavljaju nova. Zato se uz te planinske potoke, u zatokama među stenama, vide često ti bivši mostovi; leže i trunu kao i ostalo drvo naplavljeno tu slučajem, ali ta zatesana brvna, osuđena na oganj ili truljenje, izdvajaju se od ostalog nanosa i podsećaju još sada na cilj kome su služila.

Svi su oni u suštini jedno i podjednako vredni naše pažnje, jer pokazuju mesto na kome je čovek naišao na zapreku i nije zastao pred njom, nego je savladao i premostio kako je mogao, prema svom shvatanju, ukusu, i prilikama kojima je bio okružen.

I kad mislim na mostove, u sećanju mi iskravaju ne oni preko kojih sam najviše prelazio, nego oni koji su najviše zadržali i zaneli moju pažnju i moj duh.

Pre svega, sarajevski mostovi. Na Miljacki, čije je korito kičma Sarajeva, oni su kao kameni pršljenovi. Vidim ih jasno i brojim redom. Znam im lukove, pamtim ograde. Među njima i jedan koji nosi sudbinsko ime jednog mladića, malen ali stalan, uvučen u se kao dobra i čuljiva tvrđava koja ne zna za predaju ili izdaju. Zatim, mostovi koje sam video na putovanjima, nošu iz voza, tanki i beli kao prividenja. Kamen mostovi u Španiji, zarasli u bršljen i zamišljeni nad sopstveno slikom u tamnoj vodi. Drveni mostovi po Švajcarskoj, pokriveni krovom zbog velikih snegova, liče na dugačke ambare i iskičeni su iznutra slikama svetitelja ili čudesnih događaja, kao kapele. Fantastični mostovi u Turskoj, postavljeni otprilike, čuvani i održavani sudbinom. Rimski mostovi u južnoj Italiji, od belog kamena, sa kojih je vreme odbilo sve što se moglo odbiti, a pored kojih već stotinu godina vodi neki nov most, ali oni stoje još jednako, kao skeleti na straži.

Tako, svuda na svetu, gde god se moja misao krene ili stane, nailazi na verne i čuljive mostove kao na večitu i večno nezasićenu ljudsku želju da se poveže, izmiri i spoji sve što iskrasne pred našim duhom, očima i nogama, da ne bude deljenja, protivnosti ni rastanka. Tako isto u snovima i proizvoljnoj igri mašte. Slušajući najgorču i najlepšu muziku koju sam ikada čuo, odjednom mi se ukaza kameni most, presečen po polovini, a izlomljene strane prekimutog luka bolno teže jedna ka drugoj, i poslednjim naporom pokazuju jednu moguću liniju luka koji je nestao. To je vernost i uzvišena nepomirljivost lepote, koja pored sebe dopušta jednu jedinu mogućnost: nepostojanje.

Naposletku, sve čim se ovaj naš život kazuje - misli, naponi, pogledi, osmesi, reči, uzdasi - sve to teži ka drugoj obali, kojoj se upravlja kao cilju, i na kojoj tek dobiva svoj pravi smisao. Sve to ima nešto da savlada i premosti: nered, smrt ili nesmisao. Jer, sve je prelaz, most čiji se krajevi gube u beskonačnosti, a prema kom su svi zemni mostovi samo dečije igračke, blede simboli. A sva je naša nada s one strane.

Staze, lica, predeli

O PRIČI I PRIČANJU

...Ali kad je u pitanju pisac i njegovo delo, zar ne izgleda pomalo kao nepravda da se od onog koji je stvorio neko umetničko delo, pored toga što nam je dao svoju kreaciju, dakle deo sebe, očekuje da kaže nešto i o sebi i o tom delu? Ima nas koji smo više skloni da na tvorce umetničkih dela gledamo bilo kao na neme, odsutne savremenike, bilo kao na slavne pokojnike, i koji smo mišljenja da je govor umetničkih dela čistiji i jasniji ako se ne meša sa živim glasom njegovog stvaraoca. Takvo shvatanje nije ni usamljeno ni novo. Još Monteskiye je tvrdio da „pisci nisu dobre sudije svojih dela“. Sa divljenjem i razumevanjem sam nekad pročitao Geteovo pravilo: „Umetnikovo je da stvara a ne da govori!“ Kao što sam mnogo godina docnije sa uzbuđenjem naišao na istu misao, sjajno izraženu, kod neprežaljenog Albera Kamija.

Stoga bih želeo da težište ovog kratkog izlaganja postavim, kao što je po mom mišljenju pravo i umesno, na razmatranje o priči i pričanju uopšte. Na hiljadu raznih jezika, u najraznoličnijim uslovima života, iz veka u vek, od drevnih patrijarhalnih pričanja u kolibama, pored vatre, pa sve do dela modernih pripovedača koja izlaze u ovom trenutku iz izdavačkih kuća u velikim svetskim centrima, ispreda se priča o sudbini čovekovo, koju bez kraja i prekida pričaju ljudi ljudima. Način i oblici toga pričanja menjaju se sa vremenom i prilikama, ali potreba za pričom i pričanjem ostaje, a priča teče i dalje i pričanju kraja nema. Tako nam ponekad izgleda da čovečanstvo od prvog bleska svesti, kroz vekove priča samo sebi, u milion varijanata, uporedo sa dahom svojih pluća i ritmom svoga bila, stalno istu priču. A ta priča kao da želi, poput pričanja legendarne Šeherezade, da zavarava krvnika da odloži neminovnost tragičnog udesa koji nam preti, i produži iluziju života i trajanja. Ili možda pripovedač svojim delom treba da pomogne čoveku da se nađe i snađe? Možda je njegov poziv da govori u ime svih onih koji nisu umeli ili, oboreni pre vremena od života-krvnika, nisu stigli da se izraze? Ili to pripovedač možda priča sam sebi svoju priču, kao dete koje peva u mraku da bi zavaralo svoj strah? Ili je cilj tog pričanja da nam osvetli, bar malo, tamne puteve na koje nas često život baca, i da nam o tom životu, koji živimo ali koji ne vidimo i ne razumemo uvek, kaže nešto više nego što mi, u svojoj slabosti, možemo da saznamo i shvatimo; tako da često tek iz reči dobrog pripovedača saznamo šta smo učinili a šta propustili, šta bi trebalo činiti a šta ne. Možda je u tim pričanjima, usmenim i pismenim, i sadržana prava istorija čovečanstva, i možda bi se iz njih bar mogao naslutiti, ako ne saznati smisao te istorije. I to bez obzira na to da li obrađuje prošlost ili sadašnjost.

Kad je reč o pripovedanju koje ima za predmet prošlost, treba napomenuti da ima shvatanja prema kojima bi pisati o prošlosti trebalo da znači prenebrengnuti sadašnjicu i donekle okrenuti leđa životu. Mislim da se pisci istorijskih pripovedaka i romana ne bi složili sa tim i da bi pre bili skloni da priznaju da sami stvarno i ne znaju kako ni kada se prebacuju iz onog što se zove sadašnjost, u ono što smatramo prošlošću, da sa lakoćom kao u snu, prelaze pragove stoleća. Najposle, zar se u prošlosti kao i u sadašnjosti ne suočavamo sa sličnim pojavama i istim problemima? Biti čovek, rođen bez svog znanje i bez svoje volje, bačen u okean postojanja. Morati plivati. Postojati. Nositi identitet. Izdržati atmosferski pritisak svega oko sebe, sve sudare, nepredvidljive i nepredviđene postupke svoje i tuđe, koji ponajčešće nisu po meri naših snaga. A površ svega, treba još izdržati svoju misao o svemu tome. Ukratko: biti čovek.

Tako, i s one strane crte koja proizvoljno deli prošlost od sadašnjosti pisac susreće tu istu čovekovu sudbinu koju on mora uočiti i što bolje razumeti, poistovetiti se sa njom, i svojim dahom i svojom krvlju je grejati, dok ne postane živo tkanje priče koju on želi da saopšti čitaocima, i to što lepše, što jednostavnije, i što ubedljivije.

Kako da se to postigne, kojim načinom i kojim putevima? Jedni to postižu slobodnim i neograničenim razmahom mašte drugi dugim i pažljivim proučavanjem istorijskih podataka i društvenih pojava, jedni poniranjem u suštinu i smisao minulih epoha, a drugi sa kapricioznom i veselom lakoćom kao onaj plodni francuski romansijer koji je govorio: „Šta je istorija? Klin o koji ja vešam svoje romane.“ Ukratko sto načina i puteva može postojati kojima pisac dolazi do svoga dela, ali jedino što je važno i presudno, to je delo samo.

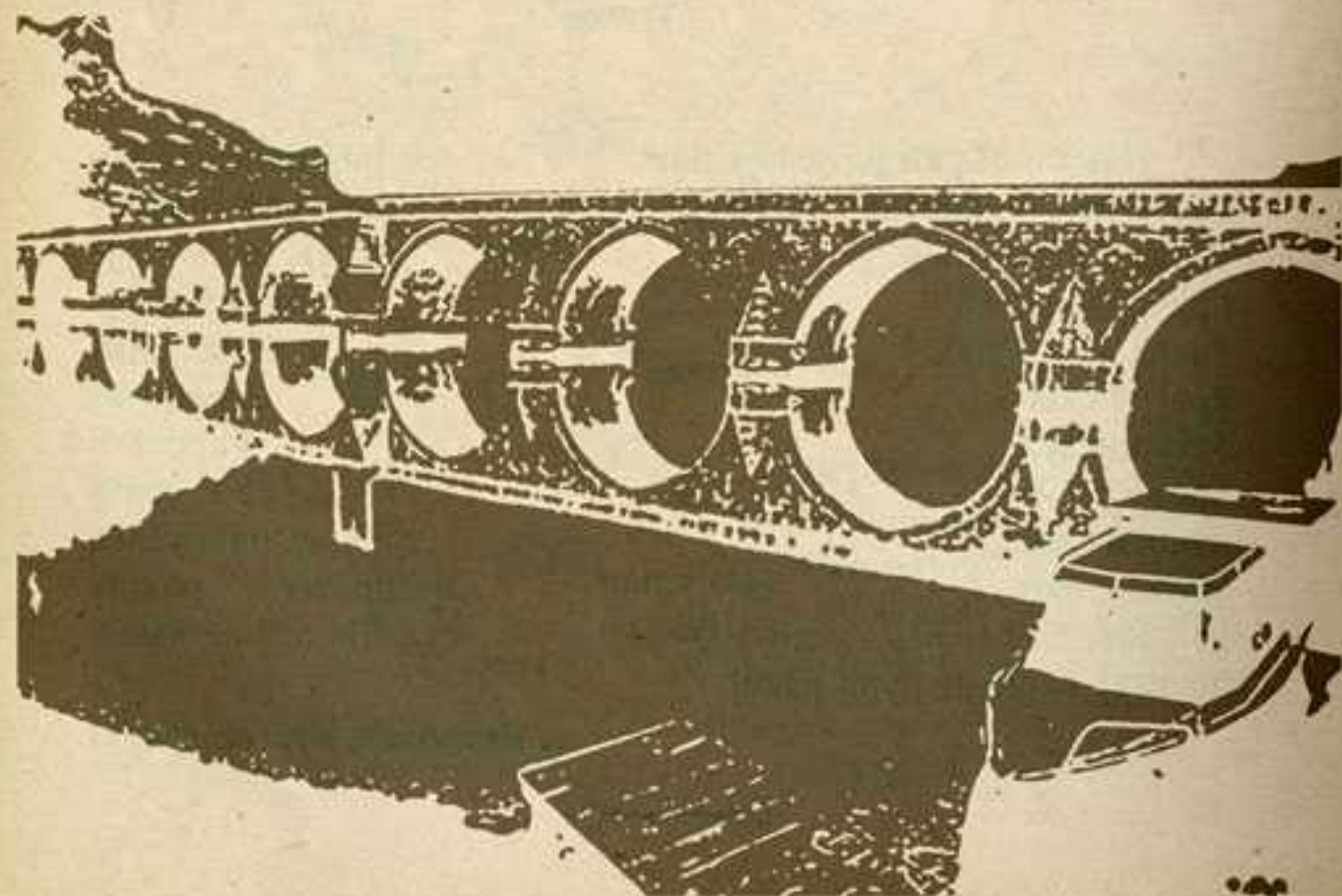

...Ali, na kraju krajeva, sve su to pitanja tehnike, metode, običaja. Sve je to manje ili više zanimljiva igra duha povodom jednog dela i oko njega. Nije uopšte toliko važno da li jedan pripovedač opisuje sadašnjost ili prošlost, ili se smelo zaleće u budućnost; ono što je pri tom glavno, to je duh kojim je nadahnut njegov priča, ona osnovna poruka koju ljudima kazuje njegovo delo. A o tome, naravno, nema i ne može biti propisa ni pravila. Svak priča svoju priču po svojoj unutarnjoj potrebi, po meri svojih nasleđenih ili stečenih sklonosti i shvatanja i snazi svojih izražajnih mogućnosti; svak snosi moralnu odgovornost za ono što priča, i svakog treba pustiti da slobodno priča. Ali dopušteno je, mislim, na kraju poželeti da priča koju današnji pripovedač priča ljudima svoga vremena, bez obzira na njen oblik i njenu temu, ne bude ni zatrovana mržnjom ni zaglušena grmljavinom ubilačkog oružja, nego što je moguće više pokretana ljubavlju i vođena širinom i vedrinom slobodnog ljudskog duha. Jer, pripovedač i njegovo delo ne služe ničemu ako na jedan ili na drugi način ne služe čoveku i čovečnosti. To je ono što je bitno. I to je ono što sam smatrao za dobro da istaknem u ovom svom kratkom prigodnom razmatranju koje ću, ako mi dopustite, završiti kao što sam i počeo: sa izrazom duboke i iskrene zahvalnosti.

Svečana ceremonija dodjele Nobelovih nagrada za 1961. godinu u oblasti medicine, fizike, hemije i književnosti, održana je 10. decembra u raskošnoj dvorani Koncertne palate Švedske akademije. Tom prilikom, Ivo Andrić se obratio na francuskom jeziku svojim govorom O priči i pričanju. Tekst govora kasnije je objavljen u godišnjoj publikaciji Nobelova nagrada u izdanju Nobelove fondacije, a nalazi se i u knjizi Istorija i legenda u okviru Andrićevih Sabranih dela.

Kao u tolikim drugim stvarima i ovde nije lako odrediti šta je uzrok a šta posledica. Da li je kapija napravila od kasabalija ono što su ili je, naprotiv, ona zamišljena u njihovom duhu i shvatanju i sagrađena prema njima i njihovim potrebama i navikama? Izlišno i uzaludno pitanje. Nema slučajnih građevina, izdvojenih iz ljudskog društva u kome su nikle, i njegovih potreba, želja i shvatanja kao što nema proizvoljnih linija i bezrazložnih oblika u neimarstvu. A postanak i život svake velike, lepe i korisne građevine, kao i njen odnos prema naselju u kome je podignuta, često nose u sebi složene i tajanstvene drame i istorije. Svakako, jedno je izvesno: između života ljudi u kasabi i ovoga mosta postoji prisna, vekovna veza. Njihove su sudbine tako isprepletene da se odvojeno ne daju zamisliti i ne mogu kazati. Stoga je priča o postanju i sudbini mosta u isto vreme i priča o životu kasabe i njenih ljudi, iz naraštaja u naraštaj, isto kao što se kroz sva pričanja o kasabi provlači i linija kamenog mosta na jedanaest lukova, sa kapijom, kao krunom, u sredini.

Ali neka, mislio je on dalje, ako se ovde ruši, negde se gradi. Ima valjda još negde mirnih krajeva i razumnih ljudi koji znaju za božji hator. Ako je bog digao ruke od ove nesrećna kasabe na Drini, nije valjda od celog sveta i sve zemlje što je pod nebom? Neće ni ovi ovako daveka. Ali ko zna? (Oh, da mu je malo dublje i malo više vazduha udahnuti!) Ko zna? Može biti da će ova pogana vera što sve uređuje, čisti, prepravlja i doteruje da bi odmah sve proždrla i porušila, raširiti po celoj zemlji; možda će od vascelog božjeg sveta napraviti pusto polje za svoje besmisleno građenje i krvničko rušenje, pašnjak za svoju nezajažljivu glad i neshvatljive prohteve? Sve može biti. Ali jedno ne može: ne može biti da će posve i zauvek nestati velikih i umnih a duševnih ljudi koji će za božju ljubav podizati trajne građevine, da bi zemlja bila lepša i čovek na njoj živio lakše i bolje. Kad bi njih nestalo, to bi značilo da će i božja ljubav ugasmuti i nestati sa sveta. To ne može biti.

2, Trepatu ajgase, uzrepa kao da se uz usmeno-
 knu shodba ženova mošta Tara u pazniku
 el se omo ženova žena, aco u yco taj myt-
 knu a vato mu upotop sa, yam mu aco mu nap umu,
 upet knu mu aco mu aco mu, uz, kpostan

1. *Phytolacca americana*, var. *spicata*, *spicata*
 2. *Phytolacca americana*, *spicata*.

[illegible]

Na zecnoj strani reke, u ovom kraju
u gornjoj strani, ka kraju se nalazi jedna kasa za
sa raznim, jerom u raznim a u ovom na ovom
jedna kasa. Na gornjoj strani mosta, na reke
strane kase i raznim kase, a na ovom
jedna kasa koja je u ovom kasi, a na ovom
kasi, a na ovom kasi, a na ovom kasi, a na ovom kasi,
kasi, a na ovom kasi, a na ovom kasi, a na ovom kasi,
kasi, a na ovom kasi, a na ovom kasi, a na ovom kasi,
kasi, a na ovom kasi, a na ovom kasi, a na ovom kasi,

TRI LICA NOBELOVCA

Andrićevo djelo možemo podijeliti u nekoliko stilsko-tematskih cjelina.

Prva faza, koju tvore lirika i pjesme u prozi ("Ex Ponto", "Nemiri"), obojena osobnim egzistencijalno-spiritualnim traganjem, što je dijelom i nastalo kao posljedica čitanja tekstova kršćanskoga egzistencijalista Kierkegaarda.

Druga faza, koja traje do 2. svjetskoga rata, obilježena je Andrićevim okretanjem pripovjednoj prozi i, na jezičnom planu, postupnim prijelazom na srpsku ekavicu (što je u većem broju djela stvorilo čudnu mješavinu u kojoj narator piše srpski ekavski, a likovi - često fratri ili kršćanski i muslimanski puk iz srednje Bosne - govore nekim od hrvatskih/bošnjačkih ijekavskih ili ikavskih dijalekata).

Posljednja, i u svijetu najpoznatija faza Andrićeva stvaralaštva obilježena je opsežnijim djelima. Romane «Na Drini ćuprija» i «Travnička hronika» napisao je tijekom samonametnute izolacije u od Nijemaca okupiranom Beogradu, dok su «Gospodica» i nedovršeni «Omerpaša Latas» ostali pomalo u sjeni navedenih romana. Kritici često svrstavaju među romane dulju pripovijest «Prokleta avlija», koju mnogi poznavatelji drže vrhuncem Andrićeva pripovjedačkoga umijeća. Osim atipične «Gospodice», koja je na crti balzakovskih studija monomanijskih likova u opisu škrtice Rajke Radaković i njene sterilne egzistencije, ostala su djela uronjena u bosansku sredinu (doduše, valja napomenuti da je i dio romana «Gospodica» središten u Bosni) i tradicionalnom kroničarskom naracijom tkaju ozračje bosanske «proklete zemlje» i njenih usudom sukobljenih vjerskocivilizacijskih zajednica, prikovanih nabojem netrpeljivosti i međuovisnosti.

ŠETNJA

*A jutros su me izveli na sunce,
Jarboli nekog broda iza zida,
puni i dobri sunčani minuti,
i ništa više ne vidješe oči.
Al' samo mislo da tim istim suncem
blješte i tvoji obasjani puti -
i ko topljeno zlato očnjeg vida,
suza za suzom stade da se toči.
Zaklopih oči.
Mračna i vlažna, kad se vratih, bješe
čelija moja, a stražar sa mačem
i licem onih koji nekog tješe -
mišljaše, jadan, da od sunca plačem.*

[Split (stari zatvor), 8.VIII 1914.]

DJELA

- *Ex Ponto* (pjesme u prozi, 1918.)
- *Nemiri* (pjesme u prozi, 1921.)
- *Put Alije Đerzeleza* (pripovijetke, 1920.)
- *Pripovetke, I* (1924.)
- *Pripovetke* (1931.)
- *Njegoš kao tragični junak kosovske misli* (1935.)
- *Pripovetke, II* (1936.)
- *Na Drini ćuprija* (roman, 1945.)
- *Travnička hronika* (roman, 1945.)
- *Gospodica* (roman, 1945.)
- *Rzavski bregovi* (pripovijetke, 1947.)
- *Nove pripovetke* (1948.)
- *Priča o vezirovom slonu* (1948.)
- *Sjeme iz Kalifornije* (pripovijetka, 1948.)
- *O Vuku kao piscu, o Vuku kao reformatoru* (studija, 1950.)
- *Prokleta avlija* (pripovijest, 1954.)
- *Lica* (pripovijetke, 1960.)
- *Zapisi o Goji* (1961.)
- *O-priči i pričanju - govor prigodom dodjele Nobelove nagrade za književnost* (1961.)
- *Žena na kamenu* (1962.)
- *Sabrana djela, 1-10* (1963.)
- *Goya* (1974.)
- *Sabrana djela Ive Andrića, 1-17* (1976.)
- *Omerpaša Latas* (nedovršeni roman, u okviru Sabranih djela, 1976.)
- *Kuća na osami* (pripovijest, u okviru Sabranih djela, 1976.)
- *Znakovi pored puta* (u okviru Sabranih djela, 1976.)
- *Sabrana djela Ive Andrića 1-17* (1981.)

*Велики светом својом око је као зрна про-
мисли кроз тесне горине изнеђ, срце и пламена
ном кроз шубале кабоје око мило острелих ошала.
Само на неким моста ^{глас} јермог око веде се
ошале ароматизир и отворене горине и стварају,
дуло ка јермо; само на ове стране рече, шуме, сен.*

ANDRIĆEVA NAGRADA

Na osnovu pišćeve testamentarne volje, iz fonda Zadužbine Ive Andrića svake godine dodeljuju Andrićevu nagradu za priču ili zbirku priča napisanu na srpskom jeziku. Dodeljuju je od 1975. godine.

Dosadašnji dobitnici Andrićeve nagrade:

- Dragoslav Mihailović, „Petrijin venac“ (1975);
- Antonije Isaković, „Tren“, (1976);
- Milisav Savić, „Ujak naše varoši“, (1977);
- Aleksandar Tišma, „Škola bezbožništva“, (1978);
- Mirko Kovač, „Slike iz porodičnog albuma Meštrevića“, (priča), (1979);
- Čamil Sijarić, „Francuski pamuk“, (1980);
- Svetlana Velmar Janković, „Dorčol“, (1981);
- David Albahari, „Opis smrti“, (1982);
- Danilo Kiš, „Enciklopedija mrtvih“, (1983);
- Vidosav Stevanović, „Carski rez“, (1984);
- Radoslav Bratić, „Slike bez oca“, (1985);
- Mladen Markov, „Starci na selu“, (1986);
- Filip David, „Princ vatre“, (1987);
- Jovan Radulović, „Dalje od oltara“, (1988);
- Radoslav Petković, „Izveštaj o kugi“, (1989);
- Saša Hadži Tančić, „Zvezdano povezani“, (1990);
- Milica Mičić Dimovska, „Odmrzavanje“, (1991);
- Voja Čolanović, „Prirodan odgovor“, (priče), (1992);
- Živojin Pavlović, „Tavan“, priča, (1993);
- Vida Ognjenović, „Otrovno mleko maslačka“, (1994);
- Pavle Ugrinov, „Nikoleta“, priča, (1995);
- Radovan Belj Marković, „Setembrini u Kolubari“, (1996);
- Danilo Nikolić, „Ulazak u svet“, (1997);
- Miroslav Josić Višnjić, „Novi godovi“, (1998);
- Aleksandar Gatalica, „Vek“, (1999);
- Vladan Matijević, „Prilično mrtvi“, (2000);
- Milorad Pavić, Priče sa savske padine, ciklus pripovedaka objavljenih i knjizi „Strasne ljubavne priče“, (2001);
- Miroslav Toholj, „Mala Azija i priče o bolu“, (2002);
- Mihajlo Pantić, „Ako je to ljubav“, (2003);
- Jovica Aćin, „Dnevnik o vagini“, (2004);
- Ljubica Arsić, „Maco da l' me voliš“ (2005);
- Goran Petrović, „Razlike“ (2006);
- Ljiljana Dugalić, „Akt“ (2007);
- Mirko Đemić, „Molski akordi“ (2008);
- Milenko Pajić, za ciklus „Dokumentarne priče“ iz knjige „Imam jednu priču za tebe“ (2009);
- Nagrada nije dodijeljena (2010);
- Milovan Marčetić, za priču „Izlazak“ objavljen u „Književnom listu“ (2011);

Od 1982. godine Zadužbina izdaje časopis **Sveske Zadužbine Ive Andrića** koje izlaze jednom godišnje. Ova publikacija objavljuje nepoznate i nepublikovane Andrićeve rukopise, prepisku, naučne i kritičke studije o Andrićevom slojevitom djelu i njegovom životu, njegovom duhovnom prostoru kao i o vremenu i svijetu u kojem je živio.

EX PONTO

Zvižduk vlaka koji odlazi nosi u sebi mnoštvo uspomena. U njima ima nečeg mučnog, uvijek na nešto podsjeća i uvijek na nešto drugo.

U njemu je nada i božan polaska u svijet, bol mnogih rastanaka i sav jad besciljnih putovanja, nemir mladosti i uzaludnost mnogih očekivanja.

U njegovom glasu govori (u uspomeni) hjesomučnost orgija i ludost godina u kojima se čovjek još ne snalazi, srdžba sudbine, očaj zapuštenosti i samoće, jedna vezanost i nemoć ljudi.

On svaki put rani dušu sjećanjem i otruje me čežnjom, taj crni voz, u ravnici ispred mene, sa bijelom zastavicom dima nad sobom i otegnutim zviždukom.

NEMIRI

Pošto sam u oskudnom sjećanju prešao život na selu i život u gradu, dane samoće i dane burnih ludosti, sad vidim da je jedan te isti nemir što ga unosim na svako mjesto i u svaki oblik života, neminovno, kao što se unosi svoje lice ili svoj govor.

Tako biva da se ljudi rode i cio život drhte od nevidljiva i nepoznata udarca.

Iza svih mojih gorkih riječi krije se, ipak, uvijek ljudsko srce sa svojom željom za srećom.

PISMO IZ 1920.

Da, Bosna je zemlja mržnje. To je Bosna. I po čudnom kontrastu, koji u stvari i nije tako čudan, i možda bi se pažljivom analizom dao lako objasniti, može se isto tako kazati da je malo zemalja u kojima ima toliko tvrde vere, uzvišene čvrstine karaktera, toliko nežnosti i ljubavnog žara, toliko dubine osećanja, privrženosti i nepokolebljive odanosti, toliko žeđi za pravdom. Ali ispod svega toga kriju se u neporočnim dubinama olujne mržnje, čitavi uragani sapetih, zbijenih mržnji koje sazrevaju i čekaju svoj čas. Između vaših ljubavi i vaše mržnje odnos je isti kao između vaših visokih planina i hiljadu puta većih i težih nevidljivih geoloških naslaga na kojima one počivaju. I tako, vi ste osuđeni da živite na dubokim slojevima eksploziva koji se s vremena na vreme pali upravo iskrama tih vaših ljubavi i vaše ognjene i svirepe osećajnosti. Možda je vaša najveća nesreća baš u tome što i ne slutite koliko mržnje ima u vašim ljubavima i zanosima, tradicijama i pobožnostima. I kao što tle na kom živimo prelazi, pod uticajem atmosferske vlage i toplote, u naša tela i daje im boju i izgled, i određuje karakter i pravac našem načinu života i našim postupcima tako isto silna, podzemna i nevidljiva mržnja na kojoj živi bosanski čovek ulazi neprimetno i zaobilazno u sve njegove, i najbolje postupke.

Ko u Sarajevu provodi noć budan u krevetu, taj može da čuje glasove sarajevske noći. Teško i sigurno izbija sat na katoličkoj katedrali: dva posle ponoći. Prođe više od jednog minuta (tačno sedamdeset i pet sekundi, brojao sam) i tek tada se javi nešto slabijim ali prodornim zvukom sat sa pravoslavne crkve, i on iskucava svoja dva sata posle ponoći. Malo za njim iskuca promuklim, dalekim glasom sahat-kula kod Begove-džamije, i to iskuca jedanaest sati, avelinjskih turskih sati, po čudnom računanju dalekih, tuđih krajeva sveta! Jevreji nemaju svoga sata koji iskucava, ali bog jedini zna koliko je sada sati kod njih, koliko po sefardskom a koliko po eškenaskom računanju. Tako i noću, dok sve spava, u brojanju pustih sati gluvog doba bdi razlika koja deli ove pospale ljude koji se budni raduju i žaloste, goste i poste prema četiri razna, među sobom zavađena kalendara, i sve svoje želje i molitve šalju jednom nebu na četiri razna crkvena jezika. A ta razlika je, nekad vidljivo i otvoreno, nekad nevidljivo i podmuklo, uvek slična mržnji, često potpuno istovetna sa njom.

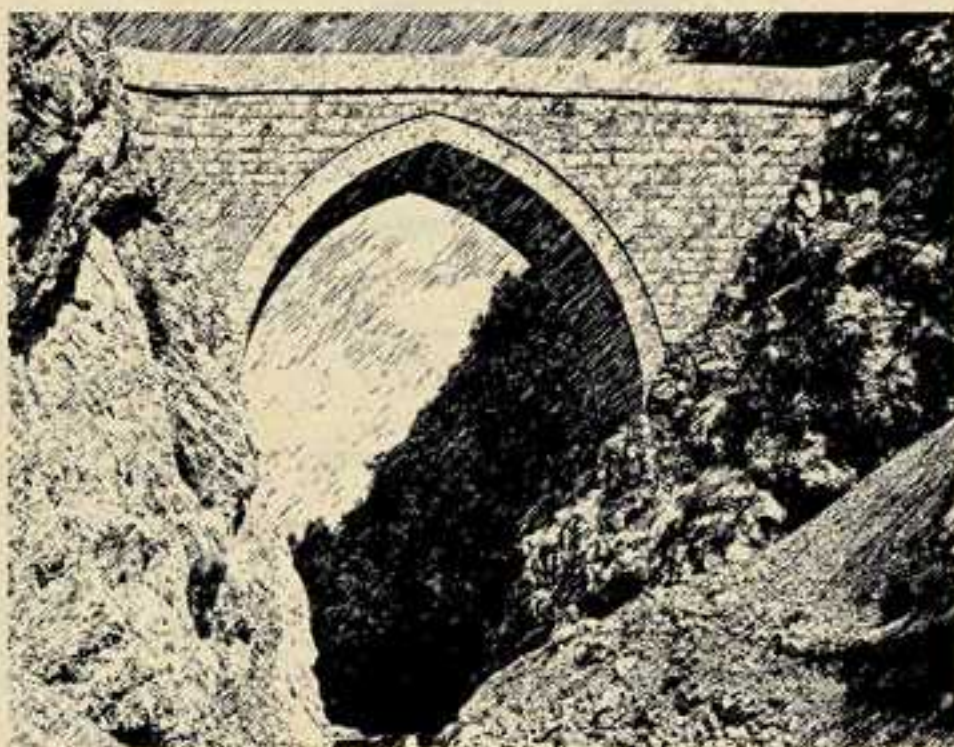

MOST NA ŽEPI

Na svašta se moglo pomisliti pre negoli na tako čudesnu građevinu u rastrgani i pustu kraju. Izgledalo je kao da su obe obale izbacile jedna prema drugoj po zapenjen mlaz vode, i ti se mlazevi sudarili, sastavili u luk i ostavili tako za jedan trenutak, lebdeći nad ponorom. Ispod luka se videlo, u dnu vidika, parče modre Drine, a duboko pod njim je grgoljila zapenjena i ukroćena Žepa. Dugo nisu oči mogle da se priviknu na taj luk smišljenih i tankih linija, koji izgleda kao da je u letu samo zapeo za taj oštri mrki krš, pun kukrikovine i pavite, i da će prvom prilikom nastaviti let i iščeznuti.

I ovoga jutra vezir je bio umoran i neispavan, ali miran i sabran; očni kapci su mu bili teški a lice kao sledeno u svežini jutra. Mislio je na stranca neimara koji je umro, i na sirotinju koja će jesti njegovu zaradu. Mislio je na daleku brdovitu i mračnu zemlju Bosnu (oduvek mu je u pomisli na Bosnu bilo nečeg mračnog!), koju ni sama svetlost islama nije mogla nego samo delimično da obasja, i u kojoj je život, bez ikakve više uljudenosti i pitomosti, siromašan, štur, opor. I koliko takvih pokrajina ima na ovom božjem svetu? Koliko divljih reka bez mosta i gaza? Koliko mesta bez pitke vode, i džamija bez ukrasa i lepote?

U mislima mu se otvarao svet, pun svakojakih potreba, nužde, i straha pod raznim oblicima. Sunce je bleštalo po sitnoj zelenoj ćeramidi na kiosku u vrtu. Vezir obori pogled na mualimov natpis u stihovima, polako podiže ruku i precrta dvaput ceo natpis. Zastade samo malo, pa onda precrta i prvi deo pečata sa svojim imenom. Ostade samo deviza: "U ćutanju je sigurnost". Stajao je neko vreme nad njom, a onda podiže ponovo ruku i jednim snažnim potezom izbrisa i nju.

Tako ostade most bez imena i znaka.

On je, tamo u Bosni, blještao na suncu i sjao na mesečini, i prebacivao preko sebe ljude i stoku. Malo-pomalo, iščeznu posve, onaj krug razrovane zemlje i razbacanih predmeta koji okružuju svaku novu gradnju; svet raznese i voda otplavi polomljeno kolje i parčad skela i preostalu gradu, a kiše sapraše tragove klesarskog rada. Ali predeo nije mogao da se priljubi uz most, ni most uz predeo. Gledan sa strane, njegov beo i smelo izvijen luk je izgledao uvek izdvojen i sam, i iznenađivao putnika kao neobična misao, zalutala i uhvaćena u kršu i divljini.

ZNAKOVI PORED PUTA

- Kažu da postoji negde mesto pravog suda i pune istine. Tu se saznaje i objavljuje sve što je među ljudima bilo skriveno i tajno, kazuje sve što je ostalo prećutano i nerečeno, ispravlja sve što je ikad bilo naopako i krivo, vraća sve što je utajeno ili oteto, dosipa onom kome je zakinuto, odasipa tamo gde se presipalo. Tu se pitanje ljudskog postojanja pravo postavlja i - ukoliko to zavisi od čoveka - do kraja rešava. To je mesto gde istina sja kao sunce koje ne zalazi, gde pravda caruje.

- Ah, pa to je lepše od svih snivanih rajeva i utopija! Može li biti da takvo mesto zaista postoji? Ako postoji, može li se znati gde je i kako se dolazi do njega?

- Može. Ono je među nama, ovde gde sada stojimo.
-?!?

- Da! Budi hrabar, iskren i postojan, čovekoljubiv, razuman i pravedan - i ono će biti svuda gde tvoja noga stupi i tvoja reč odjekne.

Čini mi se kad bi ljudi znali, koliko je za mene napor bio živeti, oprostili bi mi lakše sve zlo što sam počinio i sve dobro što sam propustio da učinim, i još bi im ostalo malo osećanja da me požale.

Budite nepoverljivi prema sebi, svojim osećanjima i raspoloženjima. Budite nepoverljivi prema sebi pa nećete imati potrebe da budete preterano nepoverljivi prema celom ostalom svetu. A time ćete biti bolji, pravedniji, svima prijatniji, i sami sebi lakši. Čim osetite opštu zlovolju prema svetu i nepoverenje prema ljudima, više nego što je to razumno opravdano i potrebno, odmah budite na oprezu, ali prema samom sebi, i obratite pažnju na svoju unutrašnjost, jer to je najbolji znak da u nešto vama nije u redu.

U stvari, svaki most predstavlja jedan grub i još za zemlju vezani početak čovekovog napora da ostvari svoj san o savladivanju zemljine teže, pa zatim o letenju, da bi se tako ovladalo svetom i da bi čovek zauzeo bolje mesto na zemlji koju gazi i u vasioni koja ga okružuje.

Čitajući dobre pisce, dešavaju se pred nama čuda. Često na početku neke rečenice, kad vidimo kako se pomalja jedna misao, mi zastanemo zadivljeni i uplašeni. I sa nevericom se pitamo: „Je li moguće? Hoće li se to što naslućujemo zaista desiti? Je li ovo zaista ona ista misao koju smo i mi, ne jednom, naslutili pri dodiru naše svesti sa svetom oko nas, skrivani deo naše unutarnje stvarnosti? Zar ima još neko da je ovo ovako video i osetio?“

A kad, pročitavši do kraja, vidimo da je zaista tako, mi ostajemo nad tom rečenicom zamišljeni, zahvalni i srećni, jer nam je pao u deo najveći dar koji čitanje može da nam pruži: osetili smo da nismo sami nikad, ni u najtežim ni u najlepšim trenucima, ni u svojim najgorčim nedoumicama, ni u najsmelijim zaključcima, nego da smo povezani sa drugim ljudima mnogostrukim i tajnim vezama koje i ne slutimo, a koje nam „naš“ pisac otkriva.

To je spasonosno.

IVO ANDRIĆ U BNP ZENICA

1. Ivo Andrić – Jovan Putnik: **NA DRINI ČUPRIJA**

Režija: Jovan Putnik
(Premijera: 16.5.1978.)

2. Ivo Andrić – Zoran Ristović: **OMER-PAŠA LATAS**

Režija: Zoran Ristović
(Premijera: 24.5.1979.)

3. Ivo Andrić – Ljubiša Georgijevski: **PROKLETA AVLIJA**

Režija: Ljubiša Georgijevski
(Premijera: 23.10.1981)

4. Ivo Andrić – Milenko Goranović: **ČORKAN**

Režija: Milenko Goranović
(Premijera: 13.4.1983.)

- MILENKO GORANOVIĆ – ZLATNA KOLAJNA ZA IZVEDBU MONODRAME
XI Festival monodrame i pantomime, Zemun

5. Ivo Andrić – Slobodan Stojanović: **PROKLETA AVLIJA**

Režija: Slobodan Stojanović
(Premijera: 24.5.2003.)

- NAGRADA ZA NAJBOLJU PREDSTAVU U CJELINI
II Festival bosanskohercegovačke drame, Zenica 2003.

- SLOBODAN STOJANOVIĆ – NAGRADA ZA NAJBOLJU REŽIJU
II Festival bosanskohercegovačke drame, Zenica 2003.

- ROBERT KRAJINOVIĆ – NAGRADA ZA NAJBOLJE GLUMAČKO OSTVARENJE
II Festival bosanskohercegovačke drame, Zenica 2003.

bosansko narodno pozorište zenica & 51. internacionalni teatarski festival mess

oliver frljić **Pismo iz 1920.**

saša handžić adis mehanović enes salković slaven vidak

TV I FILMSKE EKRANIZACIJE ANDRIĆEVIH DJELA

Na Drini ćuprija - Ivo Andrić (2001.)

TV film - 41 min - Drama

Režiser:

Branislav Kikić

Scenaristi:

Ivo Andrić (novela), Tihomir Stanić (adaptacija)

Glavne uloge:

Tihomir Stanić

Prokleta avlija (1984.)

TV film - 73 min - Drama

Režiser:

Milenko Maričić

Scenaristi:

Ivo Andrić (priča), Milenko Maričić

Glavne uloge:

Petar Kralj, Dubravko Jovanović i Zoran Radmilović

Ćorkan i Švabica (1980.)

TV film - 56 min - Drama

Režiser:

Uroš Kovačević

Scenaristi:

Ivo Andrić (novela), Uroš Kovačević (adaptacija)

Glavne uloge:

Izet Hajdarhodžić,

Vladislava Milosavljević i Mirko Adžaić

Smešne i druge priče (2004.)

TV mini-serija - 12 min - Drama

Tihomir Stanić

Susedi (2000.)

TV film - 70 min - Drama

Pismo iz 1920. (1995.)

TV film - 56 min - Drama

Zlostavljanje (1992.)

TV film - 59 min - Drama

Konac komedije (1986.)

TV kratki - 10 min

I to će proći (1985.)

97 min

Lica i sudbine (1985.)

TV film - Biografija

Ljetovanje na jugu (1984.)

TV film - 50 min - Drama

Gazija (1981.)

95 min - Drama

Ćilim (1980.)

TV film - 64 min - Drama

Gospodica (1980.)

110 min - 2. juli 1980. Hrvatska

Aska i vuk (1980.)

33 min - kratki - 24. april 1980. Jugoslavija

Bife 'Titanik' (1979.)

TV film - 61 min - Drama

Priča o kmetu Simanu (1978)

TV film - 72 min - Drama

Dozdovito sonce (1977-)

TV film - 75 min - Drama

Žena na kamenu (1977.)

TV film - 60 min

Zlostavljanje (1970.)

TV film - Drama

Žed (1969.)

TV film - 70 min - Drama

Svečanost (1962)

TV film - Drama

Susedi (1959.)

TV film - Drama

Anikina vremena (1956.)

87 min - Drama | Romansa

